

ὄρμα ἢ ψυχὴ νὰ τρέξει
γλυκὰ νὰ τὸν χαρεῖ.

Μοῦ ἀρέσ' ἐκεῖ νὰ μένω
δοθὲς καὶ νὰ θωρῶ
στὸ φῶς πλημμυρισμένο
τὸν κάμπο τὸ χλωρό·

Τὸν ἥλιο τὴν ἀντίρα,
πῶς διώχνει ἀπ' τὰ νερά,
τὰ δάση μὲ λαχτάρα
πῶς τὸν ρουφοῦν γλυκιὰ,

Πῶς τὰ πουλιὰ λαλοῦνε
φαιδρά, πῶς καθετίς,
πῶς ὅλα ὅσα πετοῦνε
ἢ δένονται στὴ γῆς,

Φύλλα, φτερούγια, στήθια
ἀνοίγουνε πλατιά,
γιὰ νὰ χαροῦνε πλήθια
τὴ θεϊκὴ χαρά.

Κ' ἐνῶ κινούριο κάτι,
ποὺ χτεῖ δὲν τῷχε δεῖ,
ξανοίγεται στὸ μάτι —
δέντρο ποὺ τῷρ' ἀνθεῖ,

Ἡ πύργος στὴ μακρότη,
ἢ μιὰ ἀπαλὴ πλαγιά —
μὲς τὴ θερμὴ λαμπρότη
γλυκοβυθὰ ἢ καρδιά,

Καὶ πλέρια μεθυσμένη,
ἀπὸ τὴ θεῖα ὄρμη
τῆς μέρας ποὺ προβαίνει
ἀρίνει νὰ συρθεῖ.

Μὰ ὅταν ὁ ἥλιος γύρει
καὶ ρθεῖ τὸ βράδι ἄχνό,
ξανά στὸ παραθύρι
πηγαῖνω κι ἀκουμπῶ.

Καὶ βλέπω πῶς ὁ κάμπος,
τὰ δάση, τὰ νερά
μὲς τὰπαλὸ τὸ θάμπος
βυθίζονται αἰγιά,

Πῶς κουρασμένα γέρνουν
πουλιὰ, κλαδιὰ κι ἀνθοί,
πῶς οἱ ἀνθρώποι σέρνουν
τὸ βῆμα τοὺς βαρὺ.

Τὰ βώδια ποὺ γυροῦνε
ἀργὰ ἀπὸ τίς βοσκές,

τίς ὑστερνὲς ποὺ σβοῦνε
στὴ σιγαλιὰ φωνές,

Πετάματα χαμένα
στὰ θάμπη νὰ γρικῶ,
ὅσα θολὰ, σβησιμένα
τὴν ὥρ' αὐτὴ ἀγαπῶ!

Κ' ἢ ἄχνη ὅσο βολώνει
τὸν κάμπο πρὶν πολὺ,
αἰγὰ ἀπαλὰ μοῦ ἀπλώνει
καὶ μέσα στὴν ψυχή,

Κι ὅ,τι ἔχω ξεχασμένο
στὰ βάθι τοῦ καιροῦ
μοῦ τὸ ξυπνὰ θλιμένο
καὶ ζωντανὸ στὸ νοῦ.

Κι ὡς νᾶν' τὸ παραθύρι
πρὸς τὴ ζωὴ ἀνοιχτό,
ἔχ' ἢ ψυχὴ μου γύρει
καὶ κλαίει κάθε σβηστό.

Κάθε καλὸ χαμένο,
κάθε παλιὰ χαρὰ
καὶ κάθε μου πνιμένο
στοῦ Χάρου τὰ νερά.

Κι ὅσων ἀγάπη λίγη
πρὶν ἔδω νὰ τὴν κρατεῖ,
ποθεῖ μακριὰ νὰ φύγει
κι αὐτὰ νὰ πᾶει νὰ βρεῖ.

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ, ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΗΣ

ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Ὁ ἀθηναϊστικὸς ἔμπορος, ὁ καινοεργὸς
ἐτόμος ποὺ κάθε χρόνο, τέτοια ἐποχή, τὰς κατα-
βαίνει στὴν Ἀθήνα, ἡ ἀργή, τὴν φέτο κι ὅπως λογα-
ριάζω, ἡ ἀργὴ πὺξ δὲ ἡ βγῆ πρὶν ἀπὸ τὸ Φλεβά-
ρι, 1911. Νὰ ξέρετε ὅμως πῶς δὲ φταίω ἐγώ. Ἐ-
κεῖ ποὺ εἶτανε τὸ χρονογράφου μου ἔτοιμο, ἀναγκά-
στηκα νὰλλάξω τυπογράφου. Μοῦ ζητοῦσε πάρα πολ-
λοὺς παράδες ὁ παλιός. Δηλαδή. Τοῦ πλέρωσα ὡς
πέρασι ἀρκετούς, ἑκατὸ φράγκα, μὲ τὸ συμπάθειο,
τὸ τυπογραφικὸ φύλλο, καὶ τὰ χίλια τάντιτυπα.
Τώρα μοῦ γύρεθε ἄξαφνα ἑκατὸν εἴκοσι πέντε τὸ
φύλλο. Καὶ τὰ **Δυὸ Ἀδέσφια** λογαριάζανε τὸ λιγώ-
τερο εἴκοσι πέντε φύλλα. Φανταστῆτε! Μοῦ κοστί-
ζουνε τὰ βιβλία μου ἀπάνω κάτω δυὸ χιλιάδες
φράγκα χρυσά, κάθε χρόνο, τὰ τυπωτικὰ μόνο. Καὶ

πόσα δὲ στεριοῦμαι, γιὰ νὰ τὰχω διαθέσιμα! Περισσότερα νὰ βάλω δὲν μπορῶ καὶ δὲν ταιριάζει. Αὐπήθηκα πολὺ τὸν τυπογράφου μου, ἐπειδὴ ὁ στοιχειοθέτης εἴτανε Ῥωμῖος καὶ πήγαινε ἡ δουλειὰ ῥολοῦ. Μὰ δὲν εἴπαμε Ῥωμῖος; Σὰ βέρος Ῥωμῖος τὸ λοιπὸν, βαρέθηκε θαρρῶν, δηλαδὴ μὲ ξαπόλυκε· ἀντὶς νὰ μὲ βοηθήσῃ, πήγε νὰ βρῇ καὶ τοῦ λόγου του πῶς ὁ καημένος ὁ τυπογράφος, ἀπὸ τὰ πολλὰ τὰ ἔξοδα κιντύνεδε νὰ τὰ φέρῃ, ἕξῃ καὶ ἓνα. Εἶχε συμφέρο, δὲν εἶχε ὁ φίλος νὰ μοῦ κάμῃ τέτοιες κουδέντες καὶ νὰ πάρῃ τὸ μέρος τοῦ τυπογράφου, ποὺ κέρδιζε μιὰ γλῶσσα μαζί μου, ἄγνωστὸ μου. Ἐγὼ σίγουρο πῶς σφύρο νὰ τὸν κρατήσω δὲν εἶχα. Κ' ἔτσι βάλθηκα νὰ γυρέσω. Ἐφκολα τυπογράφος δὲ βρίσκεται. Τρεῖς μῆνες περάσανε ὥς που νὰ πετύχω τὸν κατάλληλο. Ἐπρεπε νὰ γράψω, νὰ προσμένω ἀπάντησιν, νὰ ξετάσουμε τίς τιμές, τὸ χαρτί, τὰ ψηφιά, μ' ἓνα λόγο, νὰ φροντίσω γιὰ ὅσα φροντίζει σ' ἄλλους τοὺς τόπους τοῦ κόσμου, ὁ ἐκδότης, ἔχῃ ὁ συγγραφέας ὁ ἴδιος.

Δὲν τελειώσανε οἱ φροντίδες μου μῆτε πάσανε τὰ ντέρτια μου, μὲ τὸ νῆδαλα στὸ χέρι τὸν τυπογράφου ποὺ γύρεδα. Στὴν ἀρχή, δηλαδὴ ἀλλάκιρο μῆνα, μ' ἔψησε μὲ τὴν ἀργιῶν. Θὰ βαστοῦσε τὸ λιγώτερο ἓνα χρόνον, ἀν' ἐξακολουθοῦσαμε νὰ βαδίζουμε σὺν τῇ χελώνᾳ. Κάνω λοιπὸν ἀπόφασιν καὶ τοῦ δηλώνω πῶς τοῦ κάκου· ἂν τὰ **Δυὸ Ἀδέσφια** ἔτοιμα δὲν εἶναι, τὸ ἀργώτερο τέλεια τοῦ Φλεβάρη, τοῦ τὰφίνω, νὰ τὰ χαίρεται, καὶ τὰ ἔξοδα σὲ βάρους τοῦ. Τὰ χρειάστηκε, καὶ ἀπὸ τότες, πάει νὰ πῇ ἀπὸ τὰ ἔμπα τοῦ Ἐλ Διμήτρη, τρέχει τρέχει ὁ κακομοῖρος· σὰ νὰ εἶχε, μὲ τὸ συμπάθειο, κάπου πιπέρι. Φιλοτιμήθηκε κιόλας ὁ ἄθρωπος, ἔβαλε τὰ δυνατά του καὶ τὰ πάμε πρίμα. Κάθε μέρα περίπου μοῦ ἔρχονται τὰ δοκίμια γιὰ τὴ διόρθωσιν, ὥστε τὴν ἀνάσα μου δὲν προφταίνω νὰ πάρω. Μὴν ἀπορήτε ὡςτόσο, μὴν τρομάξετε μὲ τὰ λάθη ποὺ δὲ γίνεται νὰ μὴν ἔχῃ, ἀφοῦ τὰ στοιχειοθετοῦνε γυναικες, ποὺ γρὺ ἀπὸ ῥωμαϊκά δὲν ξέρουνε. Ὅπως καὶ ἂν εἶναι προχωροῦμε καὶ γιὰ δυὸ μῆνες θὰ τελειώσουμε.

Θὰ τελειώσουμε! Καλέ, τί κάθουμαι καὶ λέω; Θὰ τελειώσω μὲ τὸν ἐκδότη, μὰ θὰ γίνω ἀμέσως βιβλιοπώλης. Τότες ἔχουμε ἄλλα ντέρτια. Δὲν ταιριάζει κιόλας νᾶχω πολλὰ παράπονα, ἐπειδὴ τίς πρώτες βδομάδες, τίποτα δὲν εἶναι ἀκόμη μπροστὰ σὲ κεῖνα ποὺ μὲ προσμένουνε κατόπι—καὶ ποὺ βαστοῦνε ὅλο τὸ χρόνο. Τουλᾶχιστο σὰ μοῦ φέρουνε τὸ καινούργιο μου τὸ βιβλίον, βλέπω ἀπάνω κάτω τί ἔχω νὰ κάμω. Πρέπει νὰ στείλω ἀντίτυπα, καμιά τρακασαριά. Τὸ λοιπὸν, παίρνω καὶ τὰ στοιδιάζω ἐκα-

τὸ ἕκαστὸ ἀπάνω σ' ἓνα σκαμνάκι, κοντὰ στὸ γραφεῖο μου. Ἐ! πρέπει κάτι νὰ βάλω γιὰ τὸν καθέναν, μιὰ λεξούλα ἢ μιὰ ὑπογραφή. Πιπιλίζω τὰ μυαλά μου· κάποτες βγαίνει, κάποτες δὲ βγαίνει, κάποτες πάλι βγαίνει καὶ δὲ βγαίνει, δηλαδὴ στάζει ἀπὸ τὴν πέννα μου μὲ τὸ μελάνι καμιά καλὴ μπουσικιάδα. Δὲ φτάνει τὸ γράψιμο, ἡ ἀφιέρωσις δὲ φτάνει. Ὅμπρὸς τώρα τὰ χαρτάκια μὲ τὴν ἀντρέσσα τοῦ καθενός. Βάσανο μεγαλῆτερο δὲ γνωρίζω. Γιὰ πῆτε μου· ξέρετε τοῦ λόγου σου Ῥωμῖο, ποὺ νᾶχῃ μιὰν ἀντρέσσα, ἐννοῶ μιὰ, δὲν ἐννοῶ χίλιες; Ἀλλάζει κάθε τόσο, δὶχως εἰδοσὴ νὰ σοῦ δώσῃ. Χώρα τίς κρατῶ τίς ἀντρέσσες ὀλωνῶνε καὶ ὡςτόσο πάντα σκούρα θὰ τὰ φέρω. Συχνά, πολὺ συχνά, μοῦ γυρίζει πίσω ἡ πόστα τὸ πακέττο. Γιατὶ πρέπει κιόλας νὰ τὰ πακεττάρω. Εἶπα πῶς εἶμαι βιβλιοπώλης. Ναίσκε. Μὲ τὴ διαφορά ποὺ ὑπάλληλο δὲν ἔχω. Ἐχω ἓναν ἄθρωπο σπῆτι· ποὺ ἡ δουλειὰ δὲν τοῦ λείπει, ἐπειδὴ πλούσιος ἐγὼ δὲν εἶμαι νᾶχω περέτες λογιῶ λογιῶνε· ἔταν ἀδειάζει, φροντίζει καὶ γιὰ τὸ πακεττάρισμα. Τὰ κουδαλᾶ μάλιστα καὶ στὴν πόστα, μπόγους μπόγους. Ἄς ἀφήσουμε πιά καὶ τὸ κόστος, ποὺ λίγο *οὐκ ἔστι*.

Νομίζετε πῶς γλύτωσα; Μεγάλος σας λάθος. Ἡ δουλειὰ βαστᾶ γιὰ μένα ὅλο τὸ χρόνο. Ἐδῶ-ἐδῶ δυσκολέβουμαι πῶς νὰ ἐξακολουθήσω, πῶς νὰ σᾶς τὸ πῶ. Νά, πολὺ ἀπλά. Ζητῶ συγνώμην, πρέπει νὰ μὲ συμπαθήσουνε ὅσοι ἔχουνε τὴν καλὴσύνην καὶ μοῦ κάνουνε τὴν τιμή, νὰ μοῦ γυρέψουνε πότε κανένα μου βιβλίον, πότε, καὶ μάλιστα τὸ πιὸ συχνά, τᾶπαντὰ μου. Ἀργῶ νὰ τοὺς τὰ στείλω καὶ νὰ μὴ θυμῶνουνε, γιατί δὲν τὸ φαντάζονται τί κόπο ποὺ μοῦ δίνει, τί καιρὸ ποὺ μοῦ παίρνει, ὥσπου νὰ ἐτοιμάσω ἓνα καὶ μόνον πακεττάκι ἀπ' ὅλα μου τὰ ἔργα. Ὁ βιβλιοπώλης ἔχει μαγαζί· ἐγὼ δὲν ἔχω. Σπῆτι μου δὲν κατοικοῦνε μονάχα βιβλία· κατοικοῦνε καὶ ἄθρωποι. Θέλουνε λίγο τόσο καὶ ἄφτοι. Τὸ λοιπὸν ἀναγκάζουμαι τίς διαφορὰς μπάλλες, ποὺ λένε, μὲ τὰντίτυπα ἐνὸς τόμου τὴν καθεμιά, νὰ τίς χῶσω κάπου, ὅπως καὶ ἔπου μπορῶ, ἀκόμη καὶ ἂν τίς βάλω τῇ μιᾷν ἀπάνω στὴν ἄλλην. Φαντάζεστε τότες πιά τὰ βάσανά μου γιὰ νὰ ξεθάψω ἀντίτυπο ἀπὸ τὴν μπάλλα ποὺ βρίσκεται κάτω. Ἐλπίζω γλήγορα νὰ τὰ βολέψω ἄλλως τὰ πράματα, δηλαδὴ νὰ παρακαλέσω τὸν Κολλάρο νὰ μοῦ τὰ φυλάξῃ ἀποθήκη στὸ μαγαζί του, καὶ ὅποιος θέλει, νὰ τοῦ στέλνῃ ὁ Κολλάρος, μ' ἔξοδα ἐννοεῖται τοῦ μουστερή μας. Βέβαια πῶς χάρισμα δὲ γίνεται νὰ φροντίσουνε στὸ βιβλιοπωλεῖο, καὶ πολλὰς φορές τρώμαξα μὲ τὸν παρὰ ποὺ σοῦ τρώει τὸ μοῖρασμα. Πεντακόσια φράγκα τὸ χρόνο σοῦ κατρακυλοῦνε ἄψε σῆσε

στο ταχυδρομείο με τέτοιο σύστημα, και πενταχόσια φράγκα για μένα είναι πολλά, πάρα πολλά μάλιστα.

Τουλάχιστο, αν πιάνανε τον τόπο τους ή α δέ σκοτώνόμουνε άδικα να βρω πρώτα το αντίτυπο, έπειτα την αντρέσσα, έπειτα και δυο λόγια που μου τα γυρέδει κιόλας ο ανταποκριτής μου. Πέρσι μου έρχεται στ' καλὰ καθούμενα ένα γράμμα ενός δημοτικιστή, Πολίτη, απελπισμένο, ανταρσιμένο, βιαστικό. Άμάν! Άμάν! Έχει ανάγκη, λέει, από βοήθεια ήθική, να του γράψω χωρίς άλλο, παρακαλεί, να του δώσω θάρρος, δεν τὰ βγάζει πέρα με τους ισχυρούς μας που τον καταπολεμούνε, προσφέρει σε μένα κ.τ.λ κ.τ.λ. Τί να κάμω; Γίνονται άνω κάτω, συγκινούμαι, τρέχω, βουτῶ ίσια με τις μπάλλες τις κατιανές, παίρνω αντίτυπα, όλα όλα τὰ μαζώνω, έννιά τέμους, με το συμπάθειο, γυρίζω στο γράφετό μου, κάθουμαι, συλλογιούμαι, του κατεδάξω άπάνω σε κάθε αντίτυπο δυο τρεις άράδες άφιέρωση και φέδγουνε πια τὰ τρία πακετάκια. Έσπερις από δυο τρεις μήνες, να τα και πάλε; μου είχε πει να του τὰ στείλω στην Πόλη, poste restante anglaise — να σου αντρέσσα τώρα και το poste restante! Έπειδὴ οὔτε φάνηκε ο φίλος, ή έγλειψική πόστα μου γυρίζει τὰ πακέττα μου. Κι όχι μόνο μιὰ, παρά χίλιες φορές μου συνέδεηκε, να ξαναχαίρουμαι τὰ πακέττα που με τον έδω μου τὰ έτοιμάζω.

Και τώρα, τί λέτε; Το καινούργιο μου το βιβλίο, τὰ **Δυο Άδέρφια**, ή παιδεφτώ τάχα και με δάφτο, καθὼς τόπαθα με τὰ προηγούμενα; Και τί λόγος; Μήπως δὲν ξαναρχίζουμε κάθε τόσο τὰ ίδια; Βέβαια ή χολοσκάσω, ή σκάσω και πάλε, ή σκάσω και τον παρὰ μου. Να διητε μάλιστα που φέτο σας χρωστώ και κάτι παραπανιστό. Σας χρωστώ έναν μποναμά. Ως το Φλεβάρη ή προσμένουμε; Δὲ γίνεται. Εἴπαμε για τον εκδότη, για το βιβλιοπώλη; τίποτα δὲν είπαμε ακόμη για το συγγραφέα. Το λοιπό, για να σας δαίξω την άγάπη μου, για να μην έχετε το δικαίωμα να με λέτε άκαμάτη, από τον Άλωνάρη, 1909, ίσια με σήμερα, έχω σκαρωμένα καμιά δεκαπενταριά δηγηματάκια, φρέσκα φρέσκα, που ή άρχισή, με το 1911, ο **Νουμάς**. Να τὰ καλοχρόνιάσετε, όπως από τώρα σας έφκουναι τον καινούργιο χρόνο και γώ.

Μά μήπως δὲν ταιριάζει να τον έφκηθουμε ιδιαίτερα εδώ και στο **Νουμά** τον ίδιο; Ένα προτέρημα μεγάλο έχει ο **Νουμάς**, ένα προτέρημα—μέσα σε άλλα πολλά, έννοείται — και το προτέρημα είναι που ζή. Ζή τώρα όχτώ χρόνια κι άρχίζει τὰ έννιά. Παιδιά, τή συντρομή σας να του πλερώνετε,

όχι μόνο ταχτικά, μά και διπλά, όσοι μπορείτε. Κρίμα ή εἴτανε, ή εἴτανε άμάρτημα στην Ίδέα, να σταματούσε ο **Νουμάς**. Και ντροπή μας, που δὲν μπορέσαμε, από ποιός ξέρει τί λόγους, να βαστάξουμε το μόνο ανεξάρτητο, δημοτικό φύλλο που έχουμε. Εἴμαι βέβαιος πως δὲ ή διούμε τέτοιο πράμα. Τιμή στον άξιο τον αγωνιστή που πρώτος σηκόθηκε να μὰς δώση χέρι. Και για κάτι παράπονα που έχουνε θάρρῳ μερικοί φίλοι μας μαζί του, άκούστε με και μένα μιὰ φορά. Μέλι ή γίνῃ ο **Νουμάς**, άμα ο καλλιεργησιάνος πάψῃ να είναι ξύδι. Μὲ λουλούδια, με τριαντάφυλλα μυρωδάτα, ή τους στεφανώνῃ τὰ κεφάλια τους, άμα πάψουνε οί λεγάμενοι να στεφανώνουνε μ' άγκάθια τὰ δικὰ μας. Κάτι ξέρω και γώ που σας το λέω. Μά ή το χαρούμε και τέτοιο θάμα. Όλος ο κόσμος, μωρὲ παιδιά, ή μὰς λιθωνίζῃ, μιὰ και μὰς καταλάβῃ ένωμένους. Η δουλειά του καθενός θέλει ανταμοιβή. Εγώ δὲ γυρέδω για μένα—όξω από λίγη άγάπη. Γυρέδω για το **Νουμά**, που δούλεψε, που δουλέδει και που ή δουλέψῃ ακόμη χρόνια και χρόνια.

Πέμπτη, 15 του Χριστού, 1910.

ΨΥΧΑΡΙΣ

Η ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΙΣΟΡΩΜΑΙΪΚΗΣ

Τῇ, λέμε καινούργια την πολιτική της μισης γλώσσας και της διπλής της γραμματικής, όχι γιατί δὲν τή δοκιμάσανε από την αρχή ακόμη του γλωσσικού άγώνα πάμπολλοι τεχνίτες του εύκολου λόγου, μά έπειδὴ τώρα και λίγον καιρό φάνηκε σὰ να τήν όρεχτήκανε και μερικοί σοβαρότεροι.

Οί παλιοί μάλιστα εκείνοι δὲν ανεκατώσανε τή γλώσσα τους τόσο από πολιτική, όσο από στραβή και χωριάτικη ιδέα λογοτεχνίας. Τους φαινότανε δηλαδὴ πιό ευγενικό ναποφεύγουνε κάτι σάν παραπολύ σφανταχτερές αλλαγές που έφερε ο λαός στους αρχαϊκούς τύπους, και να φυλάγουνε τους αρχαϊκούς τύπους όπου μπορούνε κι όσο μπορούνε.

Οί νεώτεροί μας όμως, που για τούτους σήμερα ο λόγος, ακολουθούνε σωστή διπλωματική στην εφαρμογή των κανόνων τους, αν μπορεί να λεχτή κανόνας ένα άκανόνιστο πράμα. Ίσως μάλιστα πιό εύλογο ήάτανε να τήν όνομάσουμε, όχι διπλωματική, παρά συνωμοσία, που έχει σκοπό της, παραχωρώντας μερικά όρθογραφικά ή γραμματικά στην καθαρεύουσα, να γελάσῃ τους γέρους, τους άρχόν-